

BIZITZA OSOAN IKASTEKO PROGRAMAK

1.- "Bizitza osoan ikastea" zer den mugatzen eta gaitasun funtsezkoenak	2
2.- BOI planteamenduen bilakaera eta Orientazioaren rola	3
2.1- Pertsona helduentzako prestakuntza-programak	4
2.2.- Adinekoentzako programak	5
2.3.- Emakumeentzako ahalduntze-programak	8
2.4.- Hezkuntza kulturantzun/kulturartekorako programak	10
Bibliografia	10

1.- “Bizitza osoan ikastea” zer den mugatzen, eta gaitasun funtsezkoenak

XXI. mendeko gizarte konplexuetan lan egiteak eta bizi izateak eskatzen duen Hezkuntza-planteamendua askoz harago doa derrigorrezko irakaskuntzan eta unibertsitate-aldian prestatzea baino. Hezkuntza, gero eta gehiago, bizi osoan ikastearen prozesutzat hartzen da, eta ezagutzak ez ezik gaitasunak ere sartzen dira hor, gaitasun pertsonal, sozial eta etikoak.

Europar Batzordeak, XXI. menderako hezkuntzari buruzko Nazioarteko Batzordeak egindako Delors Txostenean (1996) oinarrituta, bizi osoan ikasteko proposamen bat egin zuen 2000. urtean, zeinak helduen hezkuntzako programak eta hezkuntza iraunkorreko programak hartzen baititu bere baitan. Europar instituzioek (Europako Parlamentuak eta Kontseiluak, 2008an) aipaturiko gaitasun funtsezkoenak desabantailak dituzten taldeentzat daude pentsatuta bereziki: prestakuntza maila apalekoak, eskola-sistematik goiz alde egiten dutenak, emigranteak, iraupen luzeko langabetuak edo pertsona desgaituak.

- Ama hizkuntzan komunikatzea, hau da, kontzeptuak, pentsamenduak, sentimenduak, gertaerak eta iritziak ahoz eta idatziz adierazteko eta interpretatzeko gaitasuna, eta gizarte- eta kultur testuinguru sorta zabal batean egoki jarduteko gaitasuna.
- Atzerriko hizkuntzetan komunikatzea; horrek eskatzen du, hizkuntza-trebetasunez gainera, kulturen arteko bitartekotza eta elkar ulertzea
- Matematika-gaitasuna eguneroko arazoak konpontzeko, eta oinarritzko gaitasunak zientzian eta teknologian; hor sartzen dira jarduera ulertzea eta giza jarduerak dakartzan aldaketetan erantzukizunez jokatzeko

- Gaitasun digitala, eta hor sartzen dira teknologia modu kritikoan erabiltzea eta teknologian oinarritzko trebetasunak izatea
- Ikasten ikasteko gaitasuna; hori lotuta dago norberaren ikaskuntza bilatzeko eta antolatzeko trebetasunarekin
- Gizarte- eta herritar-gaitasuna. Gizarte-gaitasunak gaitasun pertsonala, pertsonartekoa eta kulturartekoa esan nahi du, eta pertsona gizartean eta lan-bizitzan modu eraginkor eta eraikitzailez parte hartzeko gaitzen duten jokoera guztiak. Norberaren eta gizartearen ongizatearekin lotuta dago. Ezinbestekoa da jokabide-kodeak eta inguru desberdinetako ohiturak ulertzea. Herritar-gaitasuna da, batik bat, kontzeptu eta egitura sozialak eta politikoak ulertzea (demokrazia, justizia, berdintasuna, herritartasuna eta eskubide zibilak), aktiboki inplikatzeko eta demokrazian parte hartzeko gaitzen baitute.
- Ekiteko gaitasuna; horrek esan nahi du ideiak ekintza bihurtzea, ekintza jakin batzuk, proiektuak planifikatuz helburuak lortzeko
- Kultur kontzientziaren gaitasuna eta esperientziak eta emozioak adierazteko gaitasuna (musika, literatura, ikusizko arteak)

2.- BOI planteamenduen bilakaera eta Orientazioaren rola

Eskura ditugun proposamenak aztertuz gero, bistan geratzen da bizitza osoan ikasteko programa gehienek “konpentsazio” izaera dutela "prestakuntza"ren eremuan. Ez bakarrik, baina batez ere eskolara joan ezin izan diren helduentzat pentsatuak dirudite, edo sistematik alde egin dutenentzat, langabe edo emigranteentzat, eta ezagutzak eskuratzeari begiratzen diote batik bat. Ildo horretan kokatu behar dira prestakuntza iraunkorreko eta kualifikazioa hobetzeko programak; leku asko hartzen dute proposamen errealen artean.

Hala ere, eta leku gutxiago dutela badirudi ere, ez dira ahaztu behar eskubide- eta aukera-berdintasuna sustatzeko programak, zaurgarritasun handiagoko kolektiboetara zuzentzen zaizkienak; halakoak dira gizartetik baztertuta geratzeko arriskuan diren familiei sostengua eman nahi dieten programak, edo zaurgarritasun bereziko kolektiboetara zuzendutakoak (adinekoei, genero-indarkeriaren biktima izandako emakumeei, immigranteei eta abar), oinarrizko prestakuntzan sostengu emateaz harago baitoaz.

Programa horiek Orientazio psikopedagogikoaren ikuspuntutik neurtzen baditugu, konturatzen gara gehienak bigarren eta are hirugarren mailako prebentziokoak direla, adingabeen kasuan bezala, eta batez ere eremu ez-formalekoak. Hain zuzen ere, gutxi dira lehen mailako prebentzioaren eremuan sartzen diren bizitza osoan ikasteko planteamenduak.

Nolanahi ere, bizitza osoan ikasteko planteamenduen barruan sar daitezkeen proposamenen sorta oso zabala da. Hori dela eta, alde horretatik ezin da besterik egin, proposamen eta lan-eremu nagusietako batzuei gainbegiratu bizkor bat egitea baizik (Filella, 2004), den-denak jasotzeko asmorik gabe, ezta gutxiagorik ere.

2.1- Pertsona helduentzako prestakuntza-programak

Helduen hezkuntza izan da eta da orain ere tradizio handieneko ardatzetako bat bizitza osorako ikaskuntzaren barruan. Hasiera batean, helduen hezkuntza alfabetatze-gaitasun oinarrizkoekin lotu ohi zen. PHHko lehen planteamenduak oso lotuta zeuden eskolatze-garaian ikasi ezin izan ziren ezagutzez eta trebetasunez hornitzearekin.

Lehenago, "helduen hezkuntza helduari haurretan jaso ez zuen irakaskuntza emateko bitartekotzat jotzen zen, eta horregatik, ia beti, alfabetatzera mugatzen zen. Gaur egun, hezkuntza iraunkorraren beharra argiagoa delarik, eta adin bateko eta besteko psikologia hobeto ezagutzen delarik, bada kezka bat adin bakoitzari dagokion metodologia bat aurkitzeko,

pertsona bakoitzak behar dituen bitarteko pedagogikoak beraren esku jartzeko gai izango dena hartara bere jakintza eguneratu dezan, bere gaitasun profesionala hobetu dezan eta bere ahal intelektualak eta afektiboak al bait gehien gara ditzan bizitzako etapa bakoitzean” (Ramirez, 1989: 37).

Gaur egun, oinarrizko heziketa ez da, gehienetan, helburu nagusia; izan ere, arlo hori, teoriarik bederen, beteta dago. Azken hamarkadotan, “alfabetatze funtzionala” bihurtu da helburu, hau da, trebetasuna bizitza errealean erabiltzea. Teknologia modu eraginkorrean erabiltzen ikastea (gaitasun digitala) da alfabetatze funtzionalaren adibide argi bat. Bestalde, ezagutze gainera, hor daude gaitasun tekniko-profesionalak.

Oinarrizko alfabetatzea, dena den, garrantzitsua da oraindik ere, hizkuntza ikastearekin batera, gizatalde jakin batzuetan; horien artean, immigranteen kolektiboa nabarmendu daiteke.

Prestakuntza- eta kualifikazio-programak dira helduen hezkuntzarekin zerikusia duen beste ardatz nagusi bat, garrantzi berezia duena Orientazioan. Enplegua eta garapen profesionala dira pertsona helduentzako orientazio-programen beste eremu tradizional bat. Alde horretatik, nabarmentzekoak dira langabetuentzako lanbide-programak, zeinen helburua kualifikazioa hobetzea baita enplegua lortzeko aukera gehiago izateko, eta enpresetako prestakuntza iraunkorreko programak, zeinen helburua langileen gaitasunak handitzea baita.

Orobat komeri da nabarmentzea guraso-eskolek eta guraso-trebetasunetan prestatzeko programek hartu duten garrantzia.

2.2.- Adinekoentzako programak

Gehienetan, adinekoentzako eskuhartze-proposamen gehienak Osasunaren profesionalen eskutik etorri dira. Hala ere, adineko pertsonen begira ere egin izan dira zenbait proposamen psikopedagogiko azken urteotan, eta aukera bitxiak sortu dira hortik, hala nola Gerontagogia (Guirao, 1998).

Adineko pertsonen eta horien inguruan laguntzaile gisa ari diren pertsonen beharren azterketa ezinbestekoa da programa egokiak diseinatzeko. Balioespen biomedikoaz gainera, ebaluazio-teknikak ez dira beste gizataldeekin erabiltzen direnetatik oso bestelakoak (elkarrizketak, behaketak, inkestak eta testak, erregistroak), eta gomendio eta material asko dira nola erabili jakiteko (Arrazola eta beste, 2007).

Programak adinei zuzenduak izan daitezke, edota haien zaintzaileei. Adinekoak direnean programen erabiltzaile, gehienetan arreta indibidualizatu eskaintzen zaie haien osasun-egoera dela-eta. Programa horietako gehienak, gainera, informatibo hutsak dira. Prestakuntza-programak gutxiago dira, eta hiru motakoak. Ugarienek osasun fisikoaren prebentzioarekin dute zerikusia, dela lehen, bigarren edo hirugarren mailako prebentzioarekin, eta gutxiago osasun psikologikoarekin eta garapen soziopertsonalarekin (autonomia, interakzioa eta gizarte-sostengua).

Zaintzaileei begira ere egiten dira informazio- eta prestakuntza-programak. Esandako arloez gainera, azpimarratzekoak dira adinekoen gaitzei aurrea hartzeko programak. Arazo "infradiagnostikatu" da hori; argi izan behar da, lehenik, zer den tratu txarra: "Nahita edo nahi gabe 65 urte edo gehiagoko pertsonen kaltea egiten dien edozein ekintza edo ekintzarik eza, familian, erkidegoan edo instituzioetan gertatua, osotasun fisiko edo psikikoa kaltetzen edo arriskuan jartzen duena, bai eta beregaintasun-printzipioa edo norbanakoaren beste oinarrizko eskubideak ere, objektiboki egiaztagarria. Adinekoen artean, honako hauek dira sarrienak: arduragabekeria fisiko eta emozionala, tratu txar psikologikoa, ekonomia- eta sexu-gehiegikeria. Tratu txarra ez da gizarte-klase behartsuenen kontua bakarrik. Osasun-arazo infradiagnostikatu da. Adinekoekin lan egiten duten profesional guztiek egon behar dute erne tratu txarren arrasto eta aztarnei antzemateko (Tizon eta beste, 2011).

Tizon eta bestek (2011) proposaturiko adierazleetatik osatutako taula

Arrisku-faktoreak

Adineko pertsona	Zaintzailea	Zaurgarritasun bereziko egoerak
<ul style="list-style-type: none"> - adinduak - osasun-egoera eskasa - inkontinentzia - hondatze kognitiboa eta jokaera-nahasmenduak - zaintzailearekiko mendekotasun fisiko eta emozionala - bakartasun soziala - tratu txarren aurrekariak 	<ul style="list-style-type: none"> - gainkarga fisiko edo emozionala (estres-egoerak, bizi-krisiak) - nahasmendu psikopatologikoak izatea - alkohol-abusua eta beste toxikomania batzuk - tratu txarren edo indarkeriaren aurrekariak familian - zaintza emozionalki eramateko gaitasunik eza 	<ul style="list-style-type: none"> - etxebizitza partekatua - harreman txarrak biktimaren eta erasotzailearen artean - sostengu falta familian, gizartean edo diru aldetik - adinekoaren mendekotasun ekonomikoa edo etxebizitzakoa

Praktika onen gidak, hala eguneko egoitzetan nola beste egoitzetan, material interesgarria dira gogoetarako eta profesionalen eskuhartzerako (Gurutze Gorria 2007, Osasun Saila). Alde horretatik, aipatzekoa da adindunen eskubideak eta praktika onak zehazteko egindako ahalegina; praktika onok, eskubideak errespetatzen eta sustatzen dituzten heinean dira praktika on: informazio-eskubidea, autonomiarako eta erabakiak hartzeko eskubidea; pertsonaren segurtasuna eta autonomia-eskubidea bateratzeko eskubidea; pribatutasuna eta intimitatea errespetatuak izateko eskubidea; euspen fisiko eta farmakologikoak mugatuta eta egoki erabiltzea, parte hartzea, arreta-planean lankide izatea, autoestimua eta norberaren irudia, ahalduntzea, sexualitatea. Gainera, praktika onak zehazten dira honako hauei begira:

- parte hartzea: parte hartzeko bide formalak zentroan, lankidetzan, interbentzioa eta familientzako laguntza

- ongizate psikoafektiboa: emozioak, komunikazioa eta elkarbizitza, moldatzen laguntzea, tratu pertsonalizatua, ongizatea eta identitatea, jokaeraren nahasmenduak, gatazken kudeaketa
- interbentzio profesionala eta antolakuntza-sistemak: diziplina arteko talde-lana, arreta-plan pertsonalizatua, erreferentziako profesionalaren irudia, ahalduntze-inguruak, genero-ikuspegia
- Ingurune fisikoa eta erkidegoan integratzea

Hezkuntzaren ikuspegitik, azpimarratzen da kontuz ibiltzeko pertsona adindua gehiegi babestu gabe, umetzat hartu gabe, haren gaitasunak aintzat hartu gabe.

2.3.- Emakumeentzako ahalduntze-programak

Helduentzako hezkuntza programen artean, emakumeak kolektibo berezi bat dira, arreta berezia eskaintzen zaiona, batez ere tratu txarrei eta genero-indarkeriari aurre hartzeko xedez.

Interbentzioaren arloan, azken hamarkadetan bereziki nabarmendu dira emakumeentzako ahalduntze-programak; horrek ez du esan nahi, noski, gizonezkoekin lan egitea ere garrantzitsua ez denik.

Ahalduntzeak norberaren gaitasunak indartzea esan nahi du, indartzea nork bere bizitzaren kontrola hartzeko, eta horrek berekin dakar norbera gai dela jakitea, gai sentitzea, eta gai den batek bezala jardutea norberari dagozkion egoeretan. Lotura argia du horrek autokonfiantzarekin, segurtasunarekin, asertibitatearekin eta erabakiak hartzearekin, hala bizitza pribatuan (bikote-bizitzan, familian) nola publikoan (gizartean eta politikan parte hartzean).

Nazio Batuek badute programa bat –Nazio Batuen Garapen Programa–, zeinaren helburua hauxe baita: “Munduaren eta nazioen ahalegina koordinatzea genero-berdintasuna eta emakumearen ahalduntzea integratzeko

helburu hauetan: pobrezia murriztea, gobernagarritasun demokratikoa, krisiaren prebentzioa eta krisitik suspertzea, ingurumena eta garapen iraunkorra. Ezinbestekoa da emakumeek ahotsa eta boza izatea gobernu-instituzio guztietan, berdintasunez parte hartu ahal dezaten elkarrizketa publikoan eta erabakiak hartzen, eta eragina izan dezaten bere familia eta herrialdeen etorkizunari dagozkion erabakietan”

Ahalduntze-proposamenek beren isla dute nazioek emakumeak ahalduntzeko egiten dituzten proposamenetan ere. Gure hurbilean, esate baterako, aipatzekoak dira proposamen interesgarriak eta ildo horretan doazen ekinbideak, hala nola Emakumeentzako Jabetze Eskola, non Euskal Herriko zenbait udalek hartzen baitute parte zera sustatu nahian, bizitza publikoan (gizartean, politikan) parte hartzea, beste kultura batzuetako emakumeekiko trukea eta lankidetzak, eta prozesuaren azterketa etengabea edo Eusko Jaurlaritzaren berdingune proposamenak

Ahalduntze-programak gauzatzen direnean genero-indarkeriaren biktime diren emakumeekin, arriskua ebaluatzeak pisu berezia hartzen du (Protect II). Alde horretatik, material interesgarriak daude profesionalen hezitzaileentzat, biktimari begirako ikuspegia proposatzen dutenak, arriskua egoki ebaluatzen eta kudeatzen dutenak, arriskutzat ulertuz “biktimei kaltea egiteko edozein arrisku, emakumearen eta haren seme-alaben kontrako indarkeriaren testuinguruan”.

Ahalduntzeak beharrezko erabakimena ematen dio emakumeari bere bizitzan aldaketak egin ditzan eta neurriak har ditzan indarkeriaz tratatzen duen bikotekidearen kontra. Dena den, emakumeak indarkeriazko harremanak eteten dituen unea ere arrisku-adierazle garrantzitsuenetako bat da, indarkeria-gertaera gehiago izan daitezkeelako une horretan; batzuetan, are larriagoak. Biktime gisa duen esperientziaren une gakoetako bat kontrola eta boterea erabat galtzea izango da, eta, beraz, ez luke egoera horretatik pasatu behar berriro, instituzioekiko harremanetan. Genero-indarkeriaren aurrean hartutako erantzunek espezifikoak izan behar dute, eta informazio egokiz lagunduak.

Segurtasun-neurriak hartu eta arrakastarik ez izateak arriskua handitzea ekar dezake, eta kinka larrian jartzea emakumearen eta seme-alaben bizitza” (Protect II).

2.4.- Hezkuntza kulturantzun/kulturartekorako programak

Kulturartekotasuna, bizikidetzak baketsua eta gizarte-kohesioa dira immigranteei begirako programen hiru gako. Diren programen artean, nabarmentzekoak dira erkidegoan integratzeko programak eta kulturarteko bitartekaritzarako programak

Bibliografia

Asociación Estatal de Programas Universitarios para mayores.
<http://www.aepumayores.org/>

Asociación Guipuzcoana de familiares y personas con enfermedad mental
<http://www.agifes.org/es/familiares>

Ayuntamiento de Zaragoza. Programa de formación de padres.
http://www.zaragoza.es/ciudad/educacionybibliotecas/universidadpopular/padr_madr3.htm

Asociación familiar para la integración familiar del niño y la niña. Talleres en habilidades parentales. INFANIA. Andalucía
<http://www.infania.org/programas/habilidades-parentales>

Bartau, I, De la Caba, M. A (2009). Una experiencia de mejora de las habilidades para la parentalidad y el desarrollo sociopersonal de los menores. *Intervención psicosocial*, 18, 2, 135-153

Berdingune del Gobierno Vasco: http://www.berdingune.euskadi.net/u89-congizon/es/contenidos/informacion/empoderamiento/es_berdingu/empoderamiento.html

Cruz Roja (2007). Prevenir y actuar contra los malos tratos a las personas mayores. Cruz Roja de Cataluña

Debesse, M y Mialaret, G (1988). La animación sociocultural. Barcelona: Oikos-Tau, Figueras, J. Educación de adultos. Barcelona: ICE

Ayuntamiento de Vitoria. Escuelas de madres y padres. http://www.vitoria-gasteiz.org/we001/was/we001Action.do?aplicacion=wb021&tabla=contenido&id_ioma=es&uid=u351e1516_129b6580a6e_7

Entidad de las Naciones Unidas para para la Igualdad de género y el empoderamiento de las mujeres. ONU mujeres. <http://www.unwomen.org/es/>.

Escuela de Empoderamiento para mujeres de Ermua, Getxo, Basauri y Ondarroa) (<http://www.getxo.net/es/igualdad/programas>

Filella, G (2004). La Orientación pedagógica en el contexto no formal. *Innovación Educativa*, 14, 91-109

Guia de Buenas practicas en centros de día de personas mayores en situaciones de dependencia. Consejería de Bienestar del Principado de Asturias

Guirao, m, Sanchez, M (1998). La oferta de la Gerontagogía. Granada. Grupo Editorial Universitario

De la Caba, M.A, Bartau, I, Maganto, J.M. (1998) Esku-hartze eta ebaluazioa guraso eta irakasleen komunikazio-gaitasunen garapenerako, eta beren eragina semealaba/ikasleen garapen pertsonalean. *Revista Tantik*, 19 (117-140) Euskal Herriko Unibertsitateko Hezkuntza Aldizkaria, Bilbo.

Euroguidance (2012) Women againts violence Europe. European Network Against Vionece: Protect II. Competencias para la Evaluación y la gestión de la Seguridad para la protección de Víctimas de riesgo. Un recurso formativo. Viena: WAVE

Jimenez, F (1998). Necesidad y perspectivas de la Gerontagogía. *Revista Española de Geriatria y Gerontología*

Leturia, F y J y otros (2001). La valoración de las personas mayores. Evaluar para conocer, conocer para intervenir. Madrid: Cáritas
<http://www.mayormente.com/>

Obra Social la Caixa. Interculturalidad y Cohesión Social. (http://obrasocial.lacaixa.es/ambitos/home/convivenciaentreculturas_es.html).

Programa de empoderamiento para el desarrollo. Naciones Unidas <http://www.undp.org/content/undp/es/home/ourwork/womenempowerment/overview.html>.

Proyecto Hombre <http://proyectohombre.es/>

Ramirez, S (1989). Métodos de formación de adultos. Madrid: PPC

Rodrigo, M.J (2009). Programas de Educación parental. Intervención psicosocial, 18, 2, 121-133

Recommendation [2006/962/EC](#) of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning [Official Journal L 394 of 30.12.2006].

Tizon, J.L y otros (2011). Promoción de la Salud Mental desde la Atención Primaria. Barcelona: Herder

Beste batzuk

<http://www.jubilo.es>

<https://www.clubseis.es/>

<http://www.solomayores.net/>

<http://www.undp.org/content/undp/es/home/ourwork/womenempowerment/overview.html>

<http://www.unwomen.org/es/>.